

Hrvatska povijest u 14. stoljeću

VLADAVINA ANŽUVINACA U 14. STOLJEĆU

VLADAVINA SIGISMUNDA LUKSEMBURŠKOG – KRAJ 14. I POČETAK 15.
STOLJEĆA

KONTEKST

- Smrt kralja Andrije III. (1301.)

Bez muškog
nasljednika

- Kraj dinastije Arpadovića

Dinastička kriza

- Borba za prijestolje među europskim dinastijama

1. Arpadovići

- nasljedno pravo

2. Anžuvinci

- Francusko-napuljska plemićka dinastija Anjou
- Legitimitet u Ugarskoj preko ženskih nasljednih prava

* Karlo Robert: unuk Marije Arpadović, kćeri ugarsko-hrvatskog kralja Stjepana V.

3. Přemyslovići (češka dinastija)

- Dio ugarskog plemstva zagovara princa Vjenceslava III.

DOLAZAK KARLA ROBERTA

- Karlo Robert Anžuvina (1308.–1342.)

- Krunjen 1301., 1308. i konačno priznat i treći put krunjen 1310.

- Pobjeda zbog papinske potpore
- Diplomatska misija kardinala Gentila de Montefiore

- Otpor domaćeg plemstva

TEMELJNI POLITIČKI CILJEVI:

- Oslabiti moć velikaša: uspjeh

- Obnavlja kraljevsku vlast

- Financijske, gospodarske i vojne reforme

STANJE U HRVATSKOJ

DO ANŽUVINACA

- Oslabljena kraljevska vlast
- Dominacija velikaških obitelji
 Šubići, Frankopani, Babonići
- Regionalna autonomija i rascjepkanost

Karlo I. Robert i Hrvatska

BORBA PROTIV OLIGARHA

Slom moći Šubića (1322.)

- Jačanje kraljevske uprave
- Imenovanje lojalnih banova
- Stabilizacija prilika u sjevernoj i južnoj Hrvatskoj
- Centralizacija vlasti

Reforme Karla I. Roberta

Gospodarske

- Razvoj rudnika (zlato, srebro)
- Uvođenje stabilne valute (zlatni forint)
- Jačanje trgovine
- Rast kraljevskih prihoda novim porezima

Administrativne

- Reorganizacija županija
- Jačanje funkcije bana
- Uvođenje novog poreznog sustava
- Oslanjanje na lojalne plemiće

ODNOSI S DALMACIJOM

- Dalmacija pod mletačkom prijetnjom
- Hrvatski gradovi između Ugarske i Venecije
- Ograničen kraljevski utjecaj
- Diplomatske napetosti

ULOGA CRKVE

- Snažna veza Anžuvina i pape

Jačanje kraljevog patronata

- Crkva kao izvor legitimiteta Anžuvincima

Jačanje diplomatskih veza s papinstvom

- Kraljeva podrška crkvenim institucijama

- Nove donacije
- Gospodarsko jačanje biskupija u Hrvatskoj
- Gospodarsko jačanje samostana i kaptola

Korištenje crkvenih institucija u administraciji

- Vjerodostojna mjesta
- Izvještaji crkvenih institucija o stanju u Kraljevstvu

LUDOVİK I. ANŽUVINAC

Vladavina: 1342.-1382.

Nasljednik Karla Roberta

- Jedan od najmoćnijih vladara srednje Europe

Ekspanzionistička politika – Dalmacija

- Ratovi protiv Venecije

- Pohodi u Dalmaciji koja je tada pod Venecijom

Ludovik I. i Hrvatska

- Učvršćivanje kraljevske vlasti

UNUTARNJA POLITIKA

Stabilnost

Potvrda plemićkih prava i suradnja s hrvatskim plemstvom

Sukobi s Mletačkom Republikom

- Borba za dalmatinske gradove

- Zadarski mir (1358.): Venecija se odriče Dalmacije, koja je vraćena pod hrvatsko-ugarsku krunu

- Vrhunac teritorijalnog širenja

- Jačanje kraljevske prisutnosti u Dalmaciji – pokušava i tamo osnovati vjerodostojna mjesta

- 1358. Višegradski ugovor – osigurana autonomija Dubrovniku

KULTURA I PRAVO

- Razvoj pisane kulture i administracije
- Pokušaj ukidanja određenih običajnih tradicija i jačanja pisanog prava
- Kulturni utjecaji zapadne Europe – pokušaj organizacije plemstva po uzoru na Zapad
 - Ukidanje nižeg plemstva (bezuspješno)
 - Dovođenje viteštva (ograničeno)
- U Ugarskoj je otvorio prvo sveučilište – 1367. u Pečuhu

Reforme

- Reorganizirao je dvorsku kancelariju i sustav sudova
- Organizirao je tajnu dvorsku kancelariju
 - Izvršno tijelo kraljevske vlasti
- Stvorio je dvorsko plemstvo
 - Nova skupina plemstva
 - Profesionalni činovnici na dvoru, a ne zemljišno i gradsko plemstvo

Reforma županijskoga sustava

- sjedinjenje većega broja starih i prostorno manjih županija u više velikih
- županije pretvorene u autonomne plemićke zajednice
- razvija plemićke županijske skupštine

Potvrdio je 1351. Zlatnu bulu Andrije II. iz 1222.

- Dopunio je kako bi osigurao nasljednost i neotuđivost posjeda nižega plemstva
- Štiti niže plemstvo od samovolje magnata

Ujednačio prava i obveze kmetova

Smrt Ludovika I. i kriza nasljedstva

- Smrt 1382. bez muškog nasljednika

-Dinastička nestabilnost

-Unutarnji sukobi plemstva

- Početak nove krize vlasti koja nije prestala do kraja srednjega vijeka

Elizabeta Kotromanić Anžuvinska – supruga Ludovika

- Marija Anžuvinska – kći Ludovika – ugarska kraljica

- Hedviga – kći Ludovika – poljska kraljica

Hrvatsko plemstvo – nezadovoljno

- Izabire za kralja napuljskog kralja Karla Dračkog (ubijen u atentatu organiziranom od strane Elizabete)

- Građanski rat – Elizabeta ubijena, Marija će vladati sa suprugom Sigismundom

SIGISMUND LUKSEMBURŠKI

Sigismund Luksemburški (1387.–1437.)

- Suprug Marije Anžuvinske

Njegova vladavina obilježena je:

- Dolazak na prijestolje nakon prvotnog otpora

1. dinastičkim sukobima

- Slom otpora do 1404.

2. borbom protiv Osmanlija

- Kasnije car Svetog Rimskog Carstva – 1433.

3. prvo jačanjem pa onda slabljenjem kraljevske vlasti

Problemi

Početni problemi Sigismundove vladavine

- Pobune plemstva – osporavaju legitimitet

Protukralj: Ladislav Napuljski

- Snažna potpora u Dalmaciji

- Nestabilnost u Hrvatskoj

- Slabljenje kraljevske kontrole

Sigismund i Hrvatska

Unutarnje reforme Sigismunda

- Kontrola plemstva

- Suradnja s pojedinim velikaškim rodovima koji su odani Frankopani
- Ostatak plemstva nezadovoljan
- Dovođenje stranih plemića koji su trebali biti odani
- Politička marginalizacija hrvatskoga sabora

- Kontrola Crkve

- Apsolutan primjena kraljeva nadpatronata
- Kralj pokušava imenovati baš sve biskup i kontrolirati imenovanja kanonika i opata

Pokušaj dokidanja prava

Upravne i pravne promjene

- Jačanje kraljevskog autoriteta putem lojalnih banova i kraljevskih sudova
- Ban ostaje ključni predstavnik kraljevske vlasti u Hrvatskoj

Pokušaji centralizacije vlasti

- Dokidanje plemićkih prava iz Zlatne bule – kraljevskim dekretima iz 1397.-1404.
- Ograničen uspjeh u Hrvatskoj – otpor reformama

REZULTATI

1) Slabljenje kraljeve vlasti

- Dodjeljivanje posjeda plemstvu i jačanje moći velikaša kako bi se postigla lojalnost
- Dugoročna fragmentacija vlasti

2) Hrvatska trajno izložena osmanskoj prijetnji

- Slabljenje gospodarske moći
- Stalni ratovi

3) Dalmacija i mletačko pitanje

- Slabljenje kraljevske kontrole nad Dalmacijom

- Ladislav Napuljski 1409. prodaje Dalmaciju Mletačkoj Republici
- Kralj gubi izravan nadzor nad većim dijelom dalmatinskih gradova

Sigismund i Osmanlije

Bitka kod Nikopolja (1396.)

- Veliki poraz kršćanske vojske
- Sudjelovanje hrvatskog plemstva
- Prekretnica u borbi protiv Osmanlija
 - Kršćanski vladari otada u potpunoj defanzivi
- Dugoročne posljedice za Kraljevstvo
 - Sve do kraja 16. stoljeća – traju napadi Osmanlija

Korištenje Hrvatske u obrambene uloge

- Početak osmanske prijetnje
- Hrvatska kao “predziđe kršćanstva”

Postavljeni temelji za kasniji vojni
granični sustav
Nove utvrde
Povećana militarizacija

- Demografski i gospodarski gubici
 - Etnička slika se mijenja zbog raseljavanja